

A gyomai Katona József Művelődési Ház története

**A GYOMAI KATONA JÓZSEF
MŰVELŐDÉSI HÁZ TÖRTÉNETE**

Készítette: Mercz Ilona
Gyoma, 1980.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4. oldal
A helyi népművelés múltja (1867-1950)	5. oldal
A Katona József Művelődési Ház története (1956-1967)	6. oldal
Újabb időszak a művelődési ház történetében (1967-1979)	13. oldal
Befejezés	19. oldal
Függelék	21. oldal
Képmelléletek	
Felhasznált irodalom	24. oldal

B e v e z e t é s

Dolgozatomban a gyomai Katona József Művelődési Ház történetét, 1956-tól napjainkig elért eredményeit kíséreltem meg elemezni és értékelni.

Az intézmény 1950-ben alakult, érdemleges tevékenységet azonban 1956-tól folytat. 1956 a művelődési ház történetében olyan fontos állomás volt, amely az utána következő évtizedek munkájának fejlődési irányát meghatározta.

A művelődési ház 1980-ban ünnepli 30. éves jubileumát. Az évforduló készítetett arra, hogy az intézmény történetét feldolgozzam.

A kutatást a művelődési házi és a Békés megyei Levéltárakban végeztem. Nagy szerencsém volt, mert 1956 óta Putnoki Elemér, a jelenlegi igazgató vezeti az intézményt. Felhasználhattam a megőrzött dokumentációs anyagot és az ő visszaemlékezéseit is. Sokféle forrásból gyűjtöttem anyagot: munkatervek, beszámolók, statisztikai adatok, cikkek, visszaemlékezések.

A művelődési otthon történetében a következő korszakokat lehet elkülöníteni: (Persze ezek az évszámok nem tekinthetők merev korszakhatároknak.)

1. Előzmények: A helyi népművelés múltja (1867-1950)
2. A Katona József Művelődési Ház (1956-67)
3. Újabb időszak a művelődési ház történetében (1967-79)

A helyi népművelődés múltja

Gyoma mezőgazdasági jellegű település, minden valószínűség szerint az első írásbeli említés előtt keletkezett, időpontjáról azonban csak a régészet szolgáltatna biztos adatokat.

A reformáció elterjedésével Gyoma is protestánssá vált, a papok és tanítók szinte egyedüli terjesztői voltak a művelődésnek.

A magyar nyelv használatát 1832-ben vezették be. A XIX. sz. elején a lakosság kulturális igénye gyér volt.

A fennmaradt dokumentációk alapján az 1858-ban megalakult Olvasóegylet volt az első kulturális céllal működő egyesület, ami nem sokáig élt, de sorra alakultak utána az olvasókörök.

Az olvasókörök nem vagyon szerinti csoportosulást jelentettek, hanem a község területi megoszlása szerint fogta össze a zsellér, a kis- és középparaszti rétegeket.

A legrégebbi hiteles adat az 1889-ben kiadott községi emlékiratban található.

„Mint a szellemi élet mívelésére, fejlesztésére társadalmi uton kiható intézményekről, megemlékezünk itt a községünkben levő közművelődési egyesületekről is.

1. A helybeli tanítói kar fiókegyesülete Veress Lajos elnökle alatt 15 taggal.
2. A központi Casinó Rohoska Mihály főszolgabíró úr, mint elnök vezetése alatt 54 taggal,
3. Az alsórészi olvasókör, Cs. Nagy Imre elnökle alatt 60 taggal.
4. Az iparoskör Akantisz Ágoston elnök vezetése alatt 70 taggal
5. A felsővégi olvasókör Cselei János elnök vezetése alatt 70 taggal.
6. Németrészi olvasókör Pilcz Mihály elnökle alatt 28 taggal.”

A Kiegyezést követő népművelés előrehaladását a gazdasági nehézségek gátolták.

A helybeli kereskedők, iparosok, a „közműveltség” előremozdítására 1878-ban létrehozták az Ipatársulatot, amely 1924-től a felszabadulásig Ipartestület néven folytatta működését. (E társulat épülete adott helyet később a megalakuló művelődési háznak.)

1936-ban az említettek mellet már újabb olvasókörök is működtek. Fontos feladatuknak tekintették a „közszellem ébresztéséül népszerű felolvasások” tartását. Legjelentősebb egyesület az „Iparosok és kereskedők Önképző Köre” volt, az amatőr színjátszás terén jeleskedett.

A két háború közötti időszak „közművelődésében” jelentős szerep jutott a két gyomai újságnak is. (Külön tanulmány kellene a híres Kner nyomda tevékenységéről.)

A második világháború idején Gyoma is pusztító harcok színhelye volt.

1944. október 7.-én szabadult fel a község. Elkezdődött az újjáépítés. A legfőbb feladat a község gazdasági vérkeringésének megindítása lett.

A felszabadulás utáni népművelődési tevékenységet a Szabadművelődési Tanács koordinálta. Fontosnak tartotta az ismeretterjesztést. A pedagógusokra támaszkodva célul tűzte ki a nép helyes irányú nevelését. A működő olvasókörokbén rendszeres ismeretterjesztő előadások folytak.

A Gyomán folyt Szabad Föld Téli Esték mozgalom is fontos színhelye volt az ismeretterjesztésnek.

Az 1940-es évek végén, Gyomán is megrendezésre kerültek a „kultúrversenyek”. Részvevői bázist jelentettek a megalakult művelődési háznak.

A Katona József Művelődési Ház megnyitó ünnepe 1950. október 15.-én zajlott le. 1951-től 1966-ig járási művelődési házként működött.

1956-ig a művelődési házban folytak az Szabad Föld Téli Esték előadásorozatai, és a könyvtári tevékenység. A rendszeres bálók, táncos rendezvények rontották hírét az intézménynek, amit később nehezen tudott leküzdeni.

1956 után nagy változás kezdődött: a bevételeket jelentő táncos rendezvényekkel szemben az ismeretterjesztés és felnőttoktatás került előtérbe. Fontos kérdés lett a tanfolyamok szervezése, 1966-tól a művészeti élet fellendítése.

A Katona József Művelődési Ház (1956 – 1967)

Az 1953-1956-os évek ellentmondásos politikai légköre a különféle revizionista nézetek még azt a csekély eredményt is szétzilálták, amit eddig az intézménynek sikerült elérnie. Az ellenforradalom eszmei zűrzavara következtében az ideológiailag és szakmailag megalapozatlan öntevékeny műkedvelő csoportok felbomlottak, a művelődési házban mindenféle tevékenység megszűnt, zárt intézménnyé lett. 1956-ban választottak új vezetőséget és új igazgatót is.

Az új vezetőség megállapította a kulturális munka hibáinak okait és megszabta fejlesztésének főbb célkitűzéseit. Eszerint a hibák forrása a következő volt: az életszínvonal emelésében bekövetkező törés gátolta a kulturális munka fejlesztését. Nehezítette a helyzetet a helytelen szemlélet, nem sikerült egyértelműen tisztázni a kulturális nevelőmunka főbb tartalmi céljait, helyét, a közös kulturális intézmények szerepét, a mezőgazdaság és ipar dolgozóihoz alkalmazkodó nevelés fő formáit.

A legfontosabb ezek után, hogy az intézmény indítsa be az ismeretterjesztő tevékenységet, a művészeti munkát, fejlessze azt, küzdjön az emberek általános műveltségnek emeléséért, s mindezzel szerezzen jó hírnevet a művelődési háznak.

Ez az értékelés és célkitűzés határkö az intézmény történetében. Határkö az új vezetőség munkába lépése is. Ettől kezdve fokozatosan fejlődött a művelődési ház tevékenysége.

Beindultak az anyagi bázist jelentő táncos rendezvények, bálók. Csak ezekre épülve kezdődhetett el az ismeretterjesztő és művészeti munka. Az első művészeti csoportokat a vasárnapi látogatókból verbuválták össze.

E csoportokkal szemben újjá alakulásukon kívül különösebb igényt nem támasztottak. Ekkor már a „tömegjelleg” kibontakoztatása volt a legfőbb érték politikailag és az öntevékenység számára egyaránt.

Gazdálkodási kérdések

Az ellenforradalom előtt az intézmény gazdasági helyzete siralmas volt. A vezetőség arra törekedett, hogy minél több bevételre tegyen szert. Szinte kizárólagosan táncesteket, bálókot szerveztek.

1957 után a gazdasági helyzet stabilizálódott. A művelődési ház bevételei biztosították a kulturális munkához szükséges anyagi feltételeket.

Az intézmény állandó állami és járási tanácsi támogatást élvezett. Ez mindenkor meghatározott összegű /évi 40.000.- Ft/ anyagi segítséget jelentett. A bevétel több mint 60 %-át saját erőből teremtették elő.

Komoly segítséget jelentett a belkereskedelmi miniszter 1959-ben megjelent utasítása, mely szerint a művelődési házak büféit bérlő vendéglátóipari vállalat %-ban megállapított bérleti díjat köteles fizetni.

Ilyen módon az intézmény évente kb. 15.000.- Ft-hoz jutott. A terem bérleti díjak meghaladták a 30.000.- Ft-ot, a tanfolyamok bevétele is jelentős volt.

A művelődési ház épületének állapota gátolta a tartalmi munka fejlesztését. 1967. előtt az épület rendbehozatalára nem került sor, mert az intézmény saját erejéből nem tudta fedezni a költségeket, máshonnan nem kapott erre támogatást. 1965-ben sor került ugyan egy kulturalkombinált létesítésének végrehajtó bizottsági ülésen való megvitatására, de a tervezésen túl nem jutottak.

Ettől függetlenül az 1956-1967-ig terjedő időszak gazdasági fejlődése egyenletesnek, töretlennek mondható. Ez tette lehetővé, hogy a kulturális nevelő munka tartalmi, minőségi vonatkozásban is fejlődjék.

Az ismeretterjesztés 1956-1967 között

Az ismeretterjesztés 1952-1956 között a Szabad Föld téli Esték keretén belül folyt. Az előadások témái főleg természettudományos és a mezőgazdasági termelést segítő jellegűek voltak.

Az ellenforradalmi események után az ismeretterjesztő munka az intézmény tevékenységének egyik központi feladata lett.

Az 1956 után jelentkező téves nézetek ellen politikai iskolák szervezésével küzdöttek. A politikai felvilágosító munka eredményesnek bizonyult.

Az ismeretterjesztő előadások a tudományok főbb ágazatainak ismereteit foglalják magukba. Többek között irodalmi, történelmi, jogi, csillagászati, földrajzi, biológiai és orvosi témákat dolgoztak fel. Ezek az előadások az általános műveltség emelését szolgálták. Látogatottságuk közepesnek mondható.

A szakmai műveltség megalapozására és fejlesztésére műszaki előadásokat tartottak. Ismertették a mezőgazdaságban és iparban eddig elért eredményeket, valamint az újításokat, új eljárásokat is. A szakmai jellegű előadásokat szakemberek tartották. Kisfilmekkel, szakmai kiadványok bemutatásával tették szemléletessé.

Az ismeretterjesztés igen népszerű formája lett az irodalmi estek, előadások rendezése. 1957-ben tartották az első ilyen jellegű előadást. A Békés megyei Jókai Színház művészei Ady Endre és József Attila műveit tolmácsolták a közönségnek. Nagy sikert arattak. 1957-től rendszeresen tartottak irodalmi esteket. 1964-ben már előadássorozatot indítottak: Nyolc előadásból álló „Európai klasszikusok” címmel. A sorozat célja az volt, hogy ismertesse néhány író életét és fontosabb műveit esztétikai és világnézeti szempontból.

Ezek az előadások, sorozatok annyira népszerűek voltak, hogy több ízben is meg kellett őket tartani. Ezt a formát a művelődési ház az évek során továbbfejlesztette.

Az előadássorozatok mellett ez egyszeri alkalommal tartott előadások megfelelőek voltak arra, hogy az aktuális eseményeket ismertessék. Leggyakrabban politikai jellegű témái voltak. Népszerűségük nem érte el a sorozatokéét.

1965-ben az új kezdeményezésre került sor. Megszervezték a Nők Akadémiáját. Témáit a tagok kívánságára válogatták össze. Az előadásokat jól felkészült előadók tartották. Ezzel kiküszöbölték az előadások tartalmának elsekélyesedését, formálissá válását.

A felnőttoktatás helyzete és feladata

1956- 1967

Az ellenforradalom után a művelődési ház erőit lekötötte az újjászervezés, az anyagi bázis megteremtése, a téves nézetek ellen folytatott politikai, ideológiai küzdelem. Csak 1958-ban tudott bekapcsolódni a felnőttoktatás területén folyó munkába. Ekkor teremtődtek meg azok az anyagi, technikai és személyi feltételek, amelyek biztosították a felnőttoktatás eredményességét. Erre ösztönöztek az MSZMP 1958-as művelődés-politikai irányelvi is.

Tanfolyamokat szerveztek, és ezekre biztosították a helyiségeket, eszközöket. Előadókat a TIT-től és az iskoláktól kaptak.

Az 1958/59-es tanévre kidolgozták az oktatási ismeretterjesztési tervet, amelyben a munkások általános műveltségének emelését tűzték ki célul. Az iskolák mellett aktívan bekapcsolódtak a dolgozók oktatásának munkájába, mert nehéz volt olyan embereknek színvonalas, kulturális programokat szervezni, akiknek az alpműveltségük hiányos, kulturális igényük alacsony fokú. A dolgozók egy része nem rendelkezett általános iskolai végzettséggel sem, és nem is ismerte fel a művelődés, műveltség fontosságát.

Nagy erőfeszítést jelentett a tsz-ekben, üzemekben a dolgozók meggyőzése a továbbtanulás szükségességéről.

A felnőttképzésnek, általában az ismeretek bővítésének számos járható útja volt. Ám az igazán eredményes képzést csak az iskolarendszerű oktatás tudta biztosítani. Ebből a megfontolásból, az általános iskolákkal megosztva szervezte meg az intézmény a 7. 8. osztályos tananyagra épülő tanfolyamokat. Ezek 1958-tól minden évben rendszeresen folytak, de a vártnál kevesebb jelentkezővel.

A felnőttoktatás területén a legfontosabb feladat az volt, hogy minél több dolgozót bevonjanak az oktatási rendszerbe. Ez az érdektelenség és érdeklődés hiánya miatt nem valósult meg teljes mértékben.

A művelődési ház könyvtára

Könyvtár a művelődési házban csak 1956-ig létezett. Köteteinek száma kevés volt, tartalma alacsony színvonalú. Az olvasók igénye is alacsony szinten mozgott. A könyvtár 1956-ban megszűnt, mert Gyomán községi könyvtárat hoztak létre.

1956-tól 1962-ig a művelődési házban maradt kötetek a nagyközönségtől el voltak zárva.

1962-ben nyílt meg a Hírlapolvasó. Állománya: 1500 kötet könyv, 30 külföldi újság és folyóirat, 62 belföldi újság és folyóirat.

A Hírlapolvasó meghitt, otthonos légkörét használták ki, amikor több ismeretterjesztő előadást tartottak, itt. Állandó otthont kaptak az író-olvasótalálkozók is.

Művészeti élet a művelődési házban

1956 előtt színjátszó csoport, fűvószenekar, táncsoport működött a művelődési házban. Mivel sem a tanács, sem a tömegszervezetek nem értékelték kellően a kulturális munka szükségességét és fontosságát, ezek sorra megszűntek. 1956-ban szerveződtek újjá. Még hiányoztak a szakmai vezetők, de legfőbb érték az újrakezdés volt.

A színjátszó, tánc és énekcsoport ért el gyors sikereket. Műsort adtak a környező tanyaközpontokban és falvakban is. A tanyajárás példamutató és serkentő hatása megnyilvánult abban, hogy a külterületi pedagógusok egymás után alapítottak területeiken színjátszó és táncsoportokat.

Az emberek ekkor már igényelték a művészeti tevékenységet. Többségében az üzemi dolgozók közül kerültek ki a művelődési ház műsoros rendezvények látogatói is.

A művészeti mozgalom terén az intézmény az elvárásoknak megfelelően széleskörű munkát végzett. Az 1960-as évek elején a művelődési ház művészeti tevékenysége kiemelkedően jobb volt, mint a járás más művelődési házaié.

1966-ba a járási székhely Gyomáról Szarvasra került. A rövid csüggedés után fokozott „tenniakarás, megmutatni akarás” jellemezte a községet és a művelődési házat. /Ekkor alakultak a ma is működő ipari szövetkezetek is./

Új művelődési házra nem volt kilátás, a felmerülő igényeket viszont a ház nem tudta kielégíteni.

A tevékenységet súlypontosítani kellett. Mivel szabad foglalkozni? Egyértelmű volt, hogy az adott viszonyok mellett az öntevékeny művészeti csoportokat kell fejleszteni. Ettől remélték a községből való kilépés lehetőségét is.

Az intézmény legnagyobb eredményeit a művészeti munkában 1967 után érte el. Segítette ezt az ugyanebben az évben megkötött szerződés is. A szerződés a gyomai Háziipari Szövetkezet és a Katona József Művelődési Ház között jött létre, a művészeti mozgalom, konkrétan a néptánc együttes anyagi támogatásáról. Ettől kezdve állandóan fejlődött a csoport.

A művelődési ház a művészeti munkában érte el legnagyobb sikereit. E tevékenység jól meggyökerezett otthonra talált.

A kiemelkedő néptánc és színjátszó csoport mellett működött még 1957-től fotó, zene és bábszakkör. E körök 10-15 taggal tevékenykedtek, de nagy sikereket nem értek el.

A fotó szakkör munkáiból házon belül rendezett kiállításokat. A bábcsoport az óvodák, iskolák ifjúságának nevelését, szórakoztatását tűzte ki célul, de eljutatta műsorát a környező falvakba is. A zenekör a színjátszó csoportot segítette műsorával. Önálló bemutatót nem tartottak. A csekély érdeklődés miatt rövid időn belül meg is szűnt.

1960-tól a színjátszó csoport irodalmi színpadként folytatta tevékenységét. Minden hónapban bemutatta új műsorát. Színvonalát tükrözte, hogy a helyi intézmények, üzemek tőlük kértek műsort nagyobb rendezvényeikre. Munkájuk sokoldalú volt. Műsorukkal felléptek vidéki művelődési házakban is. Az irodalmi színpad megalakulása után néhány évvel már jelentkezett az utánpótlás gondja. A fiatalok nem érdeklődtek iránta nem Gyomán helyezkedtek el. Időközben a helyi gimnázium is alakított ilyen jellegű csoportot. Tanulói ebben tevékenykedtek. Ezért a művelődési házban 1965-ben az irodalmi színpadot feloszlatták. Négy évvel később újjáalakult a színjátszó csoport, többségében a régi tagokból.

A művészeti életet nemcsak ezek a körök alkották. A művészet iránti fogékonyság, a közízlés fejlesztésére eladás sorozatot szerveztek. 1964-ben pl. egy hat előadásból álló képzőművészeti sorozatot indítottak Békési Mihályné rajztanárnő vezetésével.

A sorozat hallgatói a következő témákkal ismerkedtek:

- az anyag és technika szerepe a festészetben,
- tempera és akvarell,
- absztrakt művészet,
- Picasso és kora,
- olajképek,
- a modern magyar festészet.

Azt kell mondanunk, hogy a művészeti munka eredményes, kiemelkedően jobb, mint pl. az ismeretterjesztés.

A művelődési ház ebben érte el legnagyobb sikereit, eredményeit.

Tanfolyamok

Először 1957-ben szervezték meg a szabás-varrás tanfolyamot. Ez a község lakói között igen népszerű lett. Már a kezdetkor is két csoportot indítottak 60 résztvevővel. E tanfolyamok megszervezésével az volt a cél, hogy a háziasszonyok munkáját megkönnyítsék és a háztartási költségeket csökkentsék. A tanfolyam elvégzésekor a hallgatók oklevelet kaptak, amivel egyben minősítették szaktudásukat. Minden tanfolyam végén divatbemutatót rendeztek a hallgatók munkáiból.

Ezek a bemutatók minden évben nagy tetszést arattak.

A művelődési ház megyei szinten is kiemelkedett a szakmunkás tanfolyamok terén, melyek kidolgozását az OKISZ-szal és KISZÖV-vel közösen végezték.

1965-ben már orosz nyelvi tanfolyam is indult nagy érdeklődéssel. Egy évvel később már 2 csoportot kellett tartani a nagyszámú jelentkezés miatt.

1960-tól új tanfolyamot szerveztek a fiatalok részére. Ekkor rendeztek először táncanfolyamot, ezen belül hagyományos és modern táncokat egyaránt tanítottak. Feladata a társasági táncok helyes és ízléses formájának elsajátítása volt. E tanfolyam az 1960-as évek végére társastánc mozgalommá nőtt. s a néptánc mellett sikereket aratott.

A tanfolyamok közkedveltek voltak, a jelentkezők nemcsak ezeken vettek részt, hanem a művelődési ház által szervezett más programokat is szívesen látogattak.

Az 1956-tól 1967-ig tartó időszakban a művelődési otthon sokat fejlődött, hamar lett jó hírneve, és nemcsak a fiatalok látogatták szívesen rendezvényeit. Megsokszorozódott az aktív tagok létszáma is.

A legszembetűnőbb fejlődés a művészeti életben jelentkezett. Ennek különösebb hagyományai sem a községben, sem a művelődési házban nem voltak. Az eredmények a vezetőség és az aktív tagság munkáját tükrözték.

A házban folyó munka megismertetésére élénk agitációs-propaganda munkát fejtettek ki.

Az intézmény fejlődése ebben az időszakban sem volt teljesen egyenes vonalú. 1960-tól 1964-ig jellemző a stagnálás. Ennek oka részben az épület állapota, az anyagi bázis növekedésének megtorpanása. 1966-ban rövid csüggedést okozott a járási rang elvesztése. Ezt követően azonban újra élénkebb a fejlődés, s ez már napjainkig tart.

Újabb időszak a művelődési ház történetében (1967 – 1979)

1967 előtt már tervezték egy új művelődési ház építését, amire egyáltalán nem került sor. Helyette csak toldozták, foldozták az épületet, mindig az anyagi lehetőségeknek megfelelően.

1967-ben nagyszabású felújításra került sor tanácsi erőből és társadalmi munkából. A helyiségek célszerű átalakításával igyekeztek a meglévő épületet a zavartalan kulturális munkára alkalmassá tenni.

Az MSZMP IX. kongresszusa az ideológiai és kulturális munkával kapcsolatban megállapította:

„... a legutóbbi években erősödtek népünk szocialista jellemvonásai. Ezekre építve az eddiginél hatékonyabban kell segíteni a szocialista erkölcs, ezen belül a szocialista hazafiság, a munkához való jó viszony és a közösségi szellem elmélyülését.”

A művelődési ház ezeket az elveket igyekezett erejéhez mérten megvalósítani.

Az új nevelési feladatokat megfelelő szervezeti formákkal, bevált módszerekkel és nagylétszámú aktívahálózattal oldotta meg.

Az anyagi helyzet

A munkatervek, költségvetési tervek tanulmányozása következtetés levonására adott lehetőséget. Míg 1962 és 1963-ban a költségvetési főösszeg 230.000.- Ft. körül mozgott, az 1966-os költségvetés már a 400.000.- Ft-ot is meghaladta. 1968-ban túllépte az 500.000.- Ft-ot. 1974-re elérte a 7000.000.- Ft-ot és jelenleg 1.500.000.- Ft-ból gazdálkodik az intézmény.

Az állami támogatás összege jelentősen nem emelkedett, nőtt viszont a közös fenntartók támogatása a néptáncgyűttes javára. Ez 1979-be meghaladta a 800.000.- Ft-ot.

Megnövekedtek a saját erőből szerzett bevételek is. Ezek főleg a tanfolyami díjakból eredtek.

1979-ben a művelődési ház felújításakor a volt gondnoki lakást klub és gyermekfoglalkoztató helyiséggé alakították át. 29 év után megfelelő irodarendszert alakítottak ki. A tánccsoport 300.000,-Ft-ot kapott minisztériumi keretből, kosztüm

kiegészítés céljára. Jelenleg a célszerű elköltés folyik, de gond a tárolás, raktározás elégtelensége.

A személyi állomány helyzete

A személyi állomány helyzetéről az előző időszakban nem szóltam. Az állandó cserélődés, változás zavarossá tette volna a helyzet feltárását. Az 1970-es évek végére azonban megváltozott a helyzete. Így vall erről az igazgató:

„Nagy öröm, hogy jelenlegi személyi állományunk megfelelő szinten le tudja vezetni a munkatervben rögzített feladatokat. Az előadói garnitúra igen lelkes, jól szervező, a közművelődést értő egyénekből áll. Megítélésünk szerint – és ezt a megyei módszertani központunk is így ítéli meg - előadói garnitúránk hosszútávon megoldja nagyközségünk közművelődési tevékenységének ránc feladatait. Ennek érdekében részt vesznek a megyei és országos szervek továbbképzési rendszerében. Megoldódott az intézmény adminisztrációs tevékenysége. Jó az ügyiratkezelés. Módunk van megfelelő propagandaanyag kibocsátására. Szakmai csoportjaink élén nagyrészt képzett szakember áll.”

Az ismeretterjesztés feladatai, fejlődése

Az ismeretterjesztés – tartalmát, színvonalát és társadalmi, gazdasági szükségességét tekintve – tovább fejlődött. Közlebb került a termeléshez, erősödött a szakműveltségek emelő jellege. Gyorsított szakmai képzést biztosítottak a dolgozóknak.

A Nőklub keretein belül akadémiákat tartottak. Az előadások összeállításában továbbra is a felmerülő igényekre támaszkodtak.

Az ifjúsági korosztálynak külön előadás-sorozatokat indítottak, melyek nagy látogatottságnak örvendtek.

1969-ben az ifjúsági klub tartott eseményeket idéző szellemi vetélkedőt a KMP-nek, a Tanácsköztársaság megalakulásának 50., és hazánk felszabadulásának 25. évfordulója alkalmából.

1970-ben új tanfolyamot szerveztek „Időszerű kérdések” címmel. Ennek keretében a 611. sz. Szakmunkásképző Intézetben és a Mg. Szakiskolában megemlékeztek hazánk és nagyközségünk felszabadulásáról és Lenin születésének évfordulójáról. Vetélkedőket, szellemi erőpróbákat rendeztek politikai témákból.

A művelődési ház jó kapcsolatot épített ki a helyi Hazafias Népfronttal. Közös készültek a NOSZF 50. évfordulójára, 1977-ben pedig a 60. évfordulójára.

Az ismeretterjesztő munka minőségi fejlődése elsősorban tartalmi oldalról jelentkezett. Az akadémiák sorozatait az igényeknek megfelelően állították össze. A témákkal kapcsolatos kérdéseket több oldalról is megvilágították és összetettségében mutatták be. Felhasználták pl. a televízió kapcsolódó adásait is. Az előadások igen népszerűek és látogatottak voltak. Ehhez járult hozzá a TIT által küldött előadók alapos felkészültsége és a szemléltetés iránti igény kielégítése is. Míg 1971-ben 180 TIT előadás zajlott 5500 résztvevővel, 1974-ben már 270 előadást szerveztek, 8800 látogatóval.

1967-ben az ismeretterjesztés új formáját hozták létre. Megszervezték az első, önképzésen alapuló „Ki mit tud” vetélkedőt. Ez a forma jól bevált, népszerű lett.

1972-ben megalakították a szocialista brigádok ismeretterjesztő körét, ezen belül pedig a brigádvezetők fórumát. 1976-ban létrehozták a Szocialista Brigád Klubot. Megalakulása után az egyik legjobban funkcionáló klub lett. Összefogta Gyoma valamennyi vállalatának, szövetkezetének szocialista brigádját. Fórumot biztosított a tapasztalatcserének, alkalmat adott arra, hogy a dolgozók és vezetők közötti kapcsolat javuljon és megszilárduljon. A klub lehetőséget adott arra, hogy a szocialista brigádok munkáikat összehangolják, egymás tapasztalatait kicseréljék.

Az irodalmi klub az irodalmi műveltség emelésének feladatát az ismeretterjesztés sajátos eszközeivel valósította meg. Legfőbb feladatának tekintette az emberek felkészítését az irodalmi alkotások befogadására, hogy ezzel is közelebb kerüljenek a valóság megismeréséhez. Író-olvasó találkozókát rendeztek, többek között Bertha Bulcsúval, Moldova Györggyel. Külön irodalmi esteket is rendeztek, amelyre bérletet adtak ki. Éveken keresztül folyt a sorozat a rendkívül nagy érdeklődés mellett. Szinte már hagyománnyá vált, hogy hivatásos előadóművészeket, írókat, költőket hívtak egy-egy irodalmi est házigazdájául. Ezek az előadások elsősorban az értelmiséget vonzották. A klubnak, illetve a művelődési háznak igényes közönséget sikerült kinevelnie. Az ország legrangosabb művészeit fogadó estek nagy látogatottságnak örvendtek.

Több ízben rendeztek irodalmi témájú vetélkedőket, amiben főleg a szocialista brigádok tagjai vettek részt.

Az ismeretterjesztés 1967-1979 között sokat fejlődött. Elsősorban az irodalmi témájú előadássorozatok voltak igen változatosak.

Nagy gondot fordítottak a természettudományos világkép kialakítására is. Ilyen jellegű előadásokat rendszeresen tartottak, főleg TIT előadókkal.

A felnőttoktatás helyzete és feladatai

A felnőttoktatás módszere és formái 1973-ig megegyeztek az előző korszakban ismertetett módszerekkel és formákkal.

1973-tól a művelődési ház már nem indított 7. 8. osztályos tananyagra épülő tanfolyamokat. Ezt a feladatot teljes egészében az általános iskola vállalta magára.

Hírlapolvasó

Az intézményben a Hírlapolvasó hármaskörrel töltött be:

- Hírlapolvasó
- Irodalmi estekhez könyvek szemléltetése
- Hely a művelődési ház irodalmi rendezvényeinek.

Az irodalmi művészeti ismeretterjesztő munka és a kisebb kiállítások rendezése a Hírlapolvasó egyik fontos feladatát jelentette. Egy-egy rendezvényt önállóan is megszervezett.

Az olvasóterem és előcsarnoka kiállítások színhelye is volt. Nemcsak irodalmi, hanem képzőművészeti kiállítások, a helyi szakkörök munkái is helyet kaptak.

A Hírlapolvasó a helybeli olvasásra adott alkalmat. Rendszeres látogatói a szocialista brigádtagok, a bejáró dolgozók és tanulók. Azt az időt, amit a közlekedési eszközre várva töltöttek, itt hasznosítják, művelődésre fordítják.

Művészeti élet a művelődési házban

1967-1979 között a művészeti munka megélénkült, sokat fejlődött. A néptánc területén kiemelkedő sikereket értek el.

1967-ben a kiszélesedett szövetkezeti mozgalom hatással volt a művelődési ház életére is. A gyomai Háziipari Szövetkezet támogatásával, közös fenntartással indult be az ifjúsági klub. Keretében folyt a kiscsoportos tevékenység, a fotó, bélyeg, honismereti szakkör.

A művelődési ház és a szövetkezet, mint azt már említettem, szerződést kötött a néptánc-együttes anyagi támogatására. Ekkor kapta az együttes a „Körösmenti Szövetkezeti Táncegyüttes” nevet.

Gyomán nem volt különösebb hagyománya a táncmozgalomnak. A művelődési ház dolgozói nem sajnáltak sem időt, sem fáradságot az alapok szilárd lerakására. Nem törekedtek időelőtti sikerre. Első művészeti vezetőjük Nagy Albert volt, akinek hite, lendülete ma is érződik.

1970-től kezdve a HISZ mellé más fenntartók is csatlakoztak. Gyoma összes szövetkezete és ezek országos szövetségei pl. MESZÖV, KIOSZ, SZÖVOSZ, OKISZ, HISZÖV, TOT. E széleskörű fenntartás hatalmas anyagi és erkölcsi erőt jelentett.

A néptáncsoport fokozatosan kapcsolódott be az országos rendezvényekbe, melynek első állomása az 1970-es Országos Szövetkezeti Fesztivál volt. Később elkezdődtek a külföldi túrák, vendégszereplések is. Elvitte műsorát az együttes a szomszédos szocialista országokba. Később eljutott Franciaországba, Görögországba és Hollandiába is. Mindenütt méltó képviselői voltak a néptáncnak, a magyar folklórnak.

1972-ben az együttes megkapta a Nívó-díjat, 1977-ben a „Kiváló együttes” címet. Kiemelkedő eredményeket értek el az együttes szílistái is. 1977-ben „Szocialista Kultúráért” kitüntetést kapott az együttes koreográfusa, vezetője és két táncosa.

A Békés megyei Tanács VB. 1971. augusztus 17-i ülése a Művelődésügyi Osztály előterjesztése alapján határozatot hozott a művelődési otthon jellegű bázisközpontok kialakítására, egy-egy közművelődési feladat gondozása céljából.

E feladatnak részese volt a gyomai Katona József Művelődési Ház is, a klubmunka és a művészeti csoportok belső nevelőmunkája terén. Ehhez megyei támogatásként 30.000.- Ft-ot kapott. Módszertani segítséget a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Közművelődési és Felnőttnevelési Tanszéke nyújtott a művelődési háznak.

Hogy e feladatot kiérdemelte a művelődési ház, a következők indokolták:

-sohasem elégedtek meg a pusztán művészeti tevékenységgel, igyekeztek az abban résztvevők képzését, továbbtanulását segíteni.

Így nyilatkozott erről az igazgató a Békés megyei Népújság 1976. október 17.-i számában:

„Hangsúlyozzuk, hogy nemcsak táncost, hanem embert kívánunk nevelni a nálunk jelentkező fiatalokból. Közösségi embert, művelt embert. Gondot fordítunk arra, hogy az együttes tagjai tanuljanak, emeljék általános műveltségüket.”

A művelődési ház kereste a népművelésnek azt a területét, amely szorosan kapcsolódik a néptánchoz. Így indították be a díszítőművészeti szakkört, képzett vezetők irányításával. Céljuk lett a tiszta motívumok megismertetése, ezzel ízlésnevelés, s nem utolsósorban a népművészet ápolása. 1979-ben már országos versenyeken is megjelentek munkadarabjaikkal.

A néptáncgyűttes működése óta utánpótlási gondokkal küzd. (Jelenleg 150-nél alig több a foglalkoztatottak száma.) Az utánpótlás biztosítása érdekében a művelődési ház fokozottan fordult az iskolák felé.

1975-től 1979-ig az intézmény bázisfeladata az iskola és a művelődési ház kapcsolata volt. Az iskola olyan ember neveléséhez kérte a segítséget, aki örömet leli az alkotásban, munkában. Képes az öntevékenységre. Viszonzásul biztosította a megfelelő gyermeklétszámot a művelődési ház művészeti tevékenységéhez. További művészeti csoportok munkája:

A színjátszó csoport 1969-ben alakult újjá. Szakképzett vezetővel folytatta tevékenységét 17 fővel. A megyében kiváló minősítést kapott.

A Röpülj Páva Kör szakmai vezetése megoldatlan. Eredményes tevékenységét tükrözi a vele készített két rádió felvétel.

A művészeti tevékenységen belül kell említeni a hangversenyeket is. A művelődési ház az Országos Filharmónia bérleti előadásából két sorozatot kötött le. Állandó látogatóinak száma 600 fő.

Tanfolyamok

Nagyrészt ugyanazok a tanfolyamok működtek, mint az előző időszakban. Legnagyobb az érdeklődés a társastánc tanfolyam iránt. Három csoportban sajátítják el a fiatalok a hagyományos és modern táncokat. Versenyzői már részt vettek E, D, C, B kategóriás versenyeken, ahol jó eredményeket értek el.

A szabás-varrás tanfolyam ma is nagyon népszerű, három csoportban folyik a képzés.

A művelődési ház az utóbbi években nagy sikerrel indít angol és német nyelvtanfolyamokat is.

Az MHSZ-szel közösen rendszeresen szerveznek KRESZ tanfolyamokat.

A szakmunkás tanfolyamok változatlanul folynak.

Klubok

A művelődési házban három klub működik kiemelkedően.

1. Szocialista Brigád Klub: munkája jelentős. Vitaesteket, filmvetítéseket, irodalmi és színházi előadásokat szerveznek. 1978-ban a közművelődési vetélkedőre Gyomán 44 brigád nevezett be.
2. A Nőklub tagjai az idősebb korosztályból tevődnek össze. Ismeretterjesztési lehetőségeik TIT előadások, élménybeszámolók, kirándulások, városnézések, irodalmi estek keretében valósulnak meg.
3. Irodalmi Klub: részletesen tárgyaltuk az ismeretterjesztésnél.

Működik még az ifjúsági klub, melynek munkája jelentéktelen. Az ismeretszerzésre a tagoknak igényük nincs, elsősorban a beat-zene programokat látogatják.

A gyermekklubot 1972-ben hozták létre. A gyermekek számára filmvetítéseket, játékdélutánokat szerveznek. Megoldják az iskolát nyári napközijének műsorral való ellátását is, ami iránt nagy az érdeklődés.

A fotó, zene és báb körökről az ismeretterjesztésnél volt szó.

Működik még a művelődési házban sakk, bélyeggyűjtő, sporthorgász szakkör. Ezek csekély létszámmal, helyileg sem jelentős tevékenységet folytatnak.

Befejezésül néhány szó

A művelődési ház munkáját az 1950-1956-os évek mélypontjáról sikerült helyi és megyei viszonylatban magas szintre fejleszteni. Ezt bizonyítják az egyes részterületeken elért sikerek, dicséretetek, s nem utolsósorban az igazgató kitüntetései. Putnoki Elemér 1956 óta igen hosszú és tartalmas népművelési tevékenységet fejtett ki. Legjellemzőbb eredményei:

- a társastánc élet megteremtése, majd országos rendszerbe való bekapcsolása;
- kiemelkedő szintű országos és külföldön is ható néptáncos élet megteremtése;
- rendkívül jó kapcsolatok kiépítése helyi, megyei, országos és nemzetközi területen;
- a bázismunkában elért kiemelkedő eredmények

Elismerései:

- 1972, 1977-ben „Szocialista Kultúráért” kitüntetés,
- 1978-ban „Békés megye közművelődéséért” emlékplakett.

A kiemelkedő művészeti tevékenység mellett az ismeretterjesztés is ért el eredményeket. Javította a lakosság egyes rétegeinek általános műveltségét.

A felnőttoktatásban is jelentős eredmények voltak, bár e területen még sok a kívánnivaló. E tevékenységet az általános iskolák vállalták magukra.

A klubok között kiemelkedő tevékenységet folytatott a Nőklub, Irodalmi Klub és a Szocialista Brigádvezetők Klubja. Hiányosságok azonban e területen is mutatkoznak. Halódó az Ifjúsági Klub, aminek okai nemcsak a művelődési házon belül mutatkoznak.

Mint már arról szóltam a művelődési ház személyi állományát biztosítottak, az elkövetkezendő feladatok elvégzésére alkalmasnak tartjuk.

Az érdeklődés felkeltésére irányuló propaganda-munka megfelelő.

A művelődési ház teljesíti feladatát: nevel, oktat, szórakoztat, a látogatók aktív közreműködésével.

A jelen nemcsak eredményeket, hanem egyre több problémát, megoldandó feladatot is jelent.

Változatlan célja a művészeti tevékenység továbbvitele, kiteljesítése. Enne korlátja a helyhiány. Az épület bővítésére, fejlesztésére kilátás nincs. Az adott keretek között kell megoldania a tartalmi munka további fejlesztését.

Gyomán indokolt és szükséges – az anyagi erők összefogásával – új művelődési ház építése, vagy a szomszédos Endrőd községgel közösen művelődési központ létrehozása.

A művelődési ház történetének sok tanulsága van. Dolgozatomban a tevékenység főbb formáit igyekeztem elemezni. Hosszabb dolgozatban lehetne részletesen bemutatni az intézmény alakulásának előzményeit, Gyoma művelődésének történetét.

F ü g g e l é kAz intézmény bevételeinek a főösszeghez viszonyított arányai

1.000.- Ft-ban

év	állami t á m o g a t á s	váll.	egyéb. int.	saját bev.	marad- vány	összes	
1975	311	72	65	252	31	731	Ft
	42,6	9,9	8,9	34,5	4,1	100	%
1979	463	245	265	442	60	1475	Ft
	31,5	16,6	17,9	29,9	4,1	100	%

Az intézmény kiadásainak a főösszeghez viszonyított arányai

1.000.- Ft-ban

év	Ismeret- terjesz- tés	Szak- kör, klub	Művé- szeti munka	Tanfo- lyam	Rendez- vények	Igazga- tás	Marad- vány	Összes	
1975	2	75	115	1	45	305	94	637	Ft
	0,2	11,8	18,1	0,1	7,1	47,9	14,8	100	%
1979	28	172	293	6	309	491	88	1387	Ft
	2,0	12,4	21,1	0,5	22,2	35,4	6,4	100	%

Statisztikai jelentés 1979 évről1.) Ismeretterjesztő
előadások2. Rendezvények

E.a.tárgya	Előadások száma	Résztevők száma	Megnevezés	Rend.	Résztevők száma
Társ.tud-i	56	3100	<u>Műsoros est</u>		
Term.tud-i	18	652	műkedvelők rv.	6	1212
Filmvetítés	51	1752	hiv.művészek	36	9662
Üzemlátogatás	9	236	hiv.és műkedv.	1	305
Orsz.jár.kir.	9	118	Filmvetítés	1	281
Kiáll. tárl. látogatás	9	148	Táncos rendezv.	66	11660
Egyéb	19	456	Gyermekeknek tartott műsoros rendezvények	13	1397
			Kiállítások	7	105
			<u>Közhasznú</u> <u>tanf.:</u>		
			Társastánc	1	18
			KRESZ	3	84
			Szabás-varrás	1	28
Összes:	171	6462	Összes:	135	24622

Költségelszámolás 1975-ben

1.000.- Ft-ban

Kiadások megnevezése	Összege	Bérjellegű kiadás	Közteher	Összes kiadás	Bevétel
Ismeretterj.	0	2	0	2	0
Szakkör, klub	53	21	1	75	0
Tanfolyam	0	1	0	1	3
Művészeti munka	76	37	2	115	0
Rendezvény	26	18	1	45	249
Igazgatás	216	89	0	305	0
Maradvány	94	0	0	94	31
Támogatások	0	0	0	0	448
Összesen:	465	168	4	637	731

Költségelszámolás 1979-ben

1.000.- Ft-ban

Kiadások megnevezése	Összege	Bérjellegű kiadás	Közteher	Összes kiadás	Bevétel
Ismeretterj.	28	0	0	28	0
Szakkör, klub	136	35	1	172	0
Tanfolyam	0	6	0	6	16
Művészeti munka	241	49	3	293	0
Rendezvény	144	158	7	309	426
Igazgatás	348	143	0	491	0
Maradvány	83	5	0	88	60
Támogatások	0	0	0	0	973
Összesen:	980	396	11	1387	1475

Felhasznált irodalom

Körös menti Helytörténeti-honismereti közlemények (1976/6)

Csende Béla: A művelődési otthonok negyedszázada Békés megyében 1949-1974

Dr. Kátai Ferenc: Összefoglaló helyzetkép Békés megye öntevékeny művészeti mozgalmáról

Gyomai tanulmányok, szerkesztette Szabó Ferenc

Szarvas járás-város szabad negyedszázada (1945-1970)

Emlékirat, Gyoma, 1889. július 14.

Békés megyei Levéltár Községi Tanács és VB. jegyzőkönyve 1955. május 25.

Békés megyei Népújság 1971-1978-ig megjelent cikkek